

วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เรื่องราวและผลงานวิจัยเรื่องเกี่ยวกับการจัดโรงเรียนสองผลัด ทั้งในโรงเรียนประเทศไทยและต่างประเทศ ได้มีผู้รวบรวมและวิจัยไว้น้อยมาก ดังนั้นจากการศึกษาวิจัยเรื่องความคิดเห็นของครูและนักเรียนต่อการจัดโรงเรียนแบบสองผลัดในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยจึงพยายามศึกษาค้นคว้าเรื่องราวและผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับเรื่องโรงเรียนประถมศึกษา และการจัดโรงเรียนสองผลัด จึงจะแยกกล่าวเป็นหัวข้อต่อไปนี้ คือ

๑. การจัดโรงเรียนแบบสองผลัดในประเทศไทยและต่างประเทศ
๒. การจัดโรงเรียนแบบสองผลัดในประเทศไทยจากผลงานวิจัย
๓. ลักษณะโรงเรียนประถมศึกษาที่ดี
๔. เรื่องราวโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานครจากผลงานวิจัย

การจัดโรงเรียนแบบสองผลัดในประเทศไทยและต่างประเทศ

การจัดโรงเรียนสองผลัดในประเทศไทยมีไม่เพียงโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร ดังที่กล่าวแล้วข้างต้นที่จัดเท่านั้น แต่ยังมีโรงเรียนสังกัดหน่วยงานอื่นได้ทำการจัดโรงเรียนแบบนี้ขึ้น ในที่นี้จะกล่าวเรื่องการจัดโรงเรียนสองผลัดของหน่วยงานอื่นพอเป็นสังเขปเท่านั้น

ก. การจัดโรงเรียนสองผลัดในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา

กองการศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้
 ดำเนินนโยบายจัดโรงเรียนสองผลัดขึ้นมาตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ.๒๕๐๔ ด้านสาเหตุที่
 สำคัญคือ จำนวนนักเรียนชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนของกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร
 มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เพื่อเป็นการแก้ปัญหานี้ ผู้บริหาร การศึกษา
 จึงได้ดำเนินการจัดโรงเรียนแบบสองผลัดขึ้นในโรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนมาก
 และได้ดำเนินการจัดเรื่อยมาทุกปี ผลจากการจัดทำให้เกิดปัญหาต่างๆ เช่น คุณภาพ
 การศึกษาต่ำลง ความประพฤติของนักเรียนเลวลง เด็กมีเวลาว่างมาก เป็นต้น
 จึงมีนโยบายพยายามลดจำนวนโรงเรียนแบบสองผลัดลงเรื่อยๆ ในปี พ.ศ.๒๕๒๑
 มีโรงเรียนที่เปิดสอนสองผลัดเหลืออยู่เพียง ๓ โรงเรียนนั้น คือ

๑. โรงเรียนชัยชนะสงคราม กรุงเทพมหานคร
๒. โรงเรียนมหาวิธานวัตร กรุงเทพมหานคร
๓. โรงเรียนกลาโหมอุทิศ จังหวัดนนทบุรี

ข. การจัดโรงเรียนสองผลัดในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา

นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชบัญญัติ
 ประถมศึกษา ซึ่งเริ่มบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๔๖๔ เป็นต้นมา
 ประชาชนก็นิยมส่งบุตรหลานของตนเข้ารับการศึกษาจากโรงเรียน จึงทำให้มีจำนวน
 นักเรียนในชั้นประถมศึกษาเพิ่มขึ้นมากทุกๆปี จนในปี พ.ศ.๒๔๘๕ มีจำนวนนักเรียน

๑ กระทรวงมหาดไทย , กรมการปกครอง , " ส่วนที่ ๑ : ประวัติ
 ความเป็นมาของการศึกษาประชาบาล , " ใน การศึกษาประชาบาล (กรุงเทพ
 มหานคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย , ๒๕๑๘),
 หน้า ๒.

ที่จบชั้นประถมศึกษามากกว่า ๔๐๕,๐๐๐ คน และส่วนใหญ่ของนักเรียนเหล่านี้มีความต้องการที่จะศึกษาต่อในชั้นมัธยม ในขณะที่กรมวิสามัญ ได้ดำเนินการวางแผนที่จะพยายามสร้างอาคารชั่วคราว ว่างครูขึ้นเพิ่มเติม เพื่อสามารถรับนักเรียนเข้าศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษา แต่ในปี พ.ศ.๒๔๘๗ คณะรัฐมนตรีไม่อนุมัติสร้างอาคารเรียนชั่วคราว กระทรวงศึกษาธิการจึงได้หาทางแก้ไขด้วยวิธีการจัดโรงเรียนเป็นแบบสองผลัดขึ้นเพื่อแก้ปัญหาจำนวนนักเรียนไม่มีที่เรียนและเพื่อประหยัดงบประมาณในการก่อสร้างอาคารและซื้ออุปกรณ์การสอนอื่นๆ โรงเรียนสองผลัดในโรงเรียนมัธยมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย ตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๘๗

แต่ช่วงระยะเวลาการจัดโรงเรียนมัธยมแบบสองผลัดนี้เป็นไปไม่ได้ตลอด มีการเลิกจัดซึ่งไม่ปรากฏปีที่แน่นอน ต่อมาปี พ.ศ.๒๕๑๓ ได้มีการเริ่มจัดขึ้นใหม่อีก ทั้งนี้เนื่องจากปริมาณนักเรียนเพิ่มขึ้น รัฐบาลไม่สามารถจัดสรรงบประมาณเพื่อก่อสร้างอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกให้เพียงพอกับจำนวนนักเรียนที่เพิ่มขึ้น^๒ จึงดำเนินการจัดโรงเรียนสองผลัดขึ้น ในปี พ.ศ.๒๕๑๔ - ๒๐

---

^๑ Thailand , Bangkok , Ministry of Education, Department of Education Techniques (Research Division) , Secondary Education in Thailand General and Vocational Report to the United Nations Educational Scientific and Cultural Organization , (Bangkok : Ministry of Education, 1959) , p.38 .

^๒ สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , " การจัดโรงเรียนมัธยมศึกษาสองผลัด , " เอกสารประกอบการสัมมนา , ๖ - ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๑.

ปรากฏว่ากรมสามัญศึกษา มีโรงเรียนมัธยมศึกษาในส่วนกลาง (กรุงเทพมหานคร)
ที่ จัดโรงเรียนสองผลัด รวมทั้งสิ้น ๔๐ โรงเรียน และ ในส่วนภูมิภาค มีจำนวนโรงเรียน
รวมทั้งสิ้น ๓๔ โรงเรียน จาก ๒๒ จังหวัด รวมจำนวนที่เปิดทั้งหมด ๗๔ โรงเรียน

ค. การจัดโรงเรียนสองผลัดในสถานศึกษาของกรมอาชีวศึกษา

การจัดโรงเรียนอาชีวศึกษาเป็นโรงเรียนแบบสองผลัด ได้เริ่มมีมาแล้ว
ก่อนปี พ.ศ.๒๕๐๕ ในสมัยเริ่มตั้งโรงเรียนอาชีวศึกษา กรมอาชีวศึกษาต้องเผชิญกับ
อุปสรรคหลายอย่าง เช่น ครูมีไม่เพียงพอ บิคามารดาไม่ใคร่นิยมส่งบุตรหลานเรียน
การบริหารงานซับซ้อน เพราะมีโรงเรียนอาชีวศึกษาหลายประเภท กรมอาชีวศึกษา
จึงจัดอุปสรรคดังกล่าว ด้วยการเปิดแผนกฝึกหัดครูประถมและมัธยมอาชีวศึกษา
ยกมาคร่ำรวมการสอนในโรงเรียนให้สูงขึ้น จึงมีจำนวนนักเรียนอาชีวศึกษาสูงขึ้น
ขึ้น^๒ เป็นลำดับทุกปี ดังจะเห็นได้ในปี พ.ศ.๒๕๐๕ มีจำนวนนักเรียนอาชีวศึกษา
หลักสูตร ๒ ปี (จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เรียนต่ออีก ๒ ปี) เพิ่มมากขึ้น ผู้บริหาร
การศึกษาจึงได้แก้ปัญหาด้วยการจัดชั้นเรียนรอบบ่ายเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังมีนักเรียน

กระทรวงศึกษาธิการ , กองมัธยมศึกษา , "รายชื่อโรงเรียน
ส่วนภูมิภาคและส่วนกลาง ที่เปิดสอนแบบสองผลัด พ.ศ.๒๕๑๕ และ ๒๕๒๐"
(เอกสารจากกองการมัธยมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ; ๒๕๒๐) .

^๒ รอง ศยามานนท์ , ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ (พระนคร :
โรงพิมพ์คุรุสภา , ๒๔๙๕) , หน้า ๑๕๒ .

ที่จบชั้นหลักสูตร ๒ ปี (ซึ่งเทียบเท่ากับมัธยมศึกษาปีที่ ๕) เป็นจำนวนมากต้องการเรียนต่อในชั้นปีที่ ๓ (เป็นหลักสูตร ๓ ปี) กรมอาชีวศึกษาจึงดำเนินการเปิดชั้นรอบขยายขึ้นอีก รวมจำนวนนักเรียนรอบขยาย ชั้นปีที่ ๑ - ๓ ทั้งสิ้น ๗๘๗,๕๗๑ คน^๑ ทำให้สามารถแก้ปัญหา นักเรียนไม่มีที่เรียนได้อย่างดี

การดำเนินจัดชั้นเรียนเป็นแบบรอบเช้าและรอบบ่าย กรมอาชีวศึกษาได้ดำเนินนโยบายนี้มาตลอด ในปี ๒๕๒๑ กรมอาชีวศึกษามีสถานศึกษาสังกัดวิทยาลัย ๓๕ แห่ง สังกัดโรงเรียน ๕๔ แห่ง มีจำนวนนักเรียนรอบเช้ารวม ๖๐,๒๐๓ คน นักเรียนรอบบ่ายรวม ๓๓,๖๘๒ คน^๒ ซึ่งสถานศึกษาดังกล่าวเปิดชั้นเรียนทั้งรอบเช้าและรอบบ่ายทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

จากที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด สรุปรวมได้ว่า สถานศึกษาที่เปิดสอนสองนัด มีรอบเช้าและรอบบ่ายในประเทศไทยมีหน่วยงานที่เปิดดังนี้ คือ

๑. โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร
๒. โรงเรียนประถมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
๓. โรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
๔. สถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

Ministry of Education , Education in 1962 Thailand

(Bangkok : Kurusapha , 1965), p.41.

^๑ กระทรวงศึกษาธิการ , กรมอาชีวศึกษา , กองแผนงาน , 'ยอดจำนวนนักเรียนอาชีวศึกษาปี ๒๕๒๐' (เอกสารจากกองแผนงาน กรมอาชีวศึกษา , กระทรวงศึกษาธิการ , ๒๕๒๐).

การจัดโรงเรียนสองผลัดในต่างประเทศ

การเปิดโรงเรียนสองผลัดในต่างประเทศ เท่าที่ผู้วิจัยได้รวบรวมได้จากเอกสารบทความ และหนังสือ มีเปิดในประเทศดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

ก. ประเทศสหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่เจริญก้าวหน้าทางการศึกษา การจัดการศึกษาเป็นสิทธิของแต่ละมลรัฐ ดังนั้นในแต่ละมลรัฐจึงมีวิธีการจัดการศึกษาด้วยวิธีแปลกๆ ไปตามเหตุการณ์และความจำเป็น ในปี พ.ศ. ๒๓๘๖ การจัดการศึกษาของมลรัฐอินเดียนา, (Indiana) และมิชิแกน (Michigan) มีนโยบายที่จัดการศึกษาให้แก่ประชาชนโดยไม่คิดมูลค่า ประชาชนส่งบุตรหลานเข้าโรงเรียนเป็นจำนวนมาก ต่อมาในปลายพุทธศตวรรษที่ ๒๔ ณ เมืองแกรี่ (Gary) มลรัฐอินเดียนา มีจำนวนนักเรียนเข้าชั้นประถมเป็นจำนวนมาก จนไม่สามารถที่จะสร้างโรงเรียน อุปกรณ์การศึกษา และเพิ่มจำนวนครูให้พอกับจำนวนนักเรียนได้ เจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาจึงแก้ปัญหาด้วยการจัดแบ่งเด็กในโรงเรียนหนึ่ง ๆ ออกเป็นหมู่พวก โดยพวกหนึ่งขณะกำลังนั่งเรียนอยู่ในห้องเรียน นักเรียนอีกพวกหนึ่งจะนั่งเรียนนอกห้องเรียน วิชาที่เรียกว่า Educative Occupations เป็นวิชากิจกรรมนอกบทเรียน ซึ่งมี คนตรี ร้องเพลง ขับร้อง ละคร วาครูป ตัดกระดาษ ปลูกต้นไม้ เย็บเสื้อผ้า แต่งตัวตุ๊กตา แล้วนักเรียนจะผลัดกันเรียนเป็นพวกๆ ไป การเรียนแบบผลัดกันเรียนพวกเรียกว่า Platoon System หรือ Gary System

ต่อมาในปลายพุทธศตวรรษเดียวกัน เมืองดีทรอยต์ ซึ่งเป็นเมืองอุตสาหกรรมใหญ่ในมลรัฐมิชิแกน มีจำนวนนักเรียนประถมมากขึ้น เกินกว่าสถิติที่ทางการคาดไว้ โรงเรียนและครูจึงมีไม่พอกับจำนวนนักเรียน จึงได้จัดโรงเรียนเป็นแบบ

แกรี่ (Gary System) ต่อมาดัดแปลงมาจัดเป็นแบบ Part time Schools คือ ภายในโรงเรียนหนึ่งๆ จะแบ่งนักเรียนออกเป็น ๒ พวก โดยให้พวกหนึ่งเรียนตอนเช้า อีกพวกหนึ่งเรียนบ่าย การจัดแบบนี้เท่าที่จัดมาปรากฏว่ามีผลเสียคือ ในวันหนึ่งเด็กจะได้เรียนเพียงวันละ ๔ - ๕ ชั่วโมงเท่านั้น เด็กขาดเวลาทำกิจกรรมต่างๆ จะเห็นได้ว่าสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่มีโรงเรียนสองผลัดมานานนับร้อยปี

ข. ประเทศตุรกี

ตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๘๗ ของประเทศตุรกี ได้กล่าวเกี่ยวกับเรื่อง การจัดการประถมศึกษาไว้ว่า " การประถมศึกษาเป็นการศึกษาภาคบังคับ และเป็น การศึกษาให้เปล่าแก่เด็กทุกคน " กระทรวงศึกษาธิการ ของตุรกีจึงมีหน้าที่ในการ จัดหาสถานที่เล่าเรียนให้แก่เด็ก

การประถมศึกษาที่เมือง Eskişehir ซึ่งเป็นจังหวัดที่เจริญมากเป็น เมืองอุตสาหกรรม มีจำนวนพลเมืองทวีมากขึ้นเป็นลำดับ จำนวนโรงเรียนมีไม่เพียง พอกับจำนวนนักเรียน โรงเรียนในเมืองนี้จึงต้องเปิดแบบสองผลัดเพื่อให้เพียงพอ กับจำนวนนักเรียน โรงเรียนที่เปิดสองผลัด เช่น Yunus และ Emrese มีวิธีการ คือ เปิดผลัดเช้าและผลัดบ่าย ครทีเช้าสอนเปลี่ยนชุดกัน แต่ครูใหญ่ต้องทำงานทั้งสอง รอบ การเปิดโรงเรียนแบบนี้ ผู้บริหารว่าเป็นการไม่ดี แต่ต้องทำการเปิดเพราะ สถานที่ไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียนที่มีมากขึ้นทุกปี^๒

^๑ เกหลง ปภาวิสิทธิ์ , "ปัญหาเรื่องโรงเรียนไม่พอในสหรัฐอเมริกา," ศูนย์ศึกษา ๑ (พฤษภาคม ๒๕๕๓) : ๒๖ - ๒๗.

^๒ จินต์ รัตนสิน , "โรงเรียนประถมศึกษาในตุรกี," ศูนย์ศึกษา ๑ (สิงหาคม ๒๕๕๓) : ๕.

ค. ประเทศฟิลิปปินส์

ประเทศฟิลิปปินส์ได้รับเอกราชจากสหรัฐอเมริกา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๕
ในระยะก่อนหน้านั้น การศึกษาในโรงเรียนหลักสูตรการสอนเป็นแบบอเมริกาใช้
ภาษาอังกฤษสอน จุดมุ่งหมายสำคัญของการศึกษาคือ เพื่อเตรียมคนฟิลิปปินส์รู้จัก
ปกครองตนเอง และยกฐานะประชาชนให้ดีขึ้น ในปี พ.ศ. ๒๔๗๓ ฟิลิปปินส์ตกอยู่
ในสถานการณ์เศรษฐกิจตกต่ำ ทอมาร์รัฐบาลจึงได้วางแผนพัฒนาเศรษฐกิจของประ
เทศให้ดีขึ้น ด้วยการมุ่งผลิตและจัดการประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษาทาง
คานอุตสาหกรรม ประชาชนหันมานิยมส่งบุตรหลานเข้ารับการศึกษา ฉะนั้นการ
ศึกษาในระยะนี้จึงได้รับการพัฒนามีจำนวนนักเรียนเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ใน
ระยะต่อมาฟิลิปปินส์มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงรัฐบาล งบประมาณที่ให้กับทางการ
ศึกษาถูกตัดคั่นน้อยลง แต่จำนวนนักเรียนกลับมีเพิ่มขึ้น ผู้บริหารการศึกษาจึงแก้ปัญหา
ด้วยการรวมชั้นประถมจาก ๗ ปี ลดลงเหลือ ๖ ปี และ ในปี ๒๔๘๒ - ๒๔๘๓
ให้ดำเนินการจัดโรงเรียนสองผลัด ฟิลิปปินส์จึงมีโรงเรียนสองผลัดตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

๑ Francis Wong Hay Kee , Comparative Studus in
Southeast Asian Education (Kuala Lumper ; Heinemann
Education Books (Asia , Ltd , 1971) , p60.

๒ T.w.g. Miller . , " Education in the Philippins ,"
in Education in South - East Asia , (Sydney : Tan Novak
Publish Inc. , 1968) , p.94.

๖. ประเทศมาเลเซีย

ระบบการศึกษาของประเทศมาเลเซียแตกต่างกันหลายรูปแบบ แบ่งออกได้ ๔ แบบ คือ อังกฤษ มาลายู จีน และอินเดีย โรงเรียนจึงแยกออกเป็น ๔ ประเภท โดยถือเกณฑ์ของภาษาที่ใช้เป็นสื่อการสอน ดังนี้ คือ

- ก. โรงเรียนอังกฤษ (English Medium School)
- ข. โรงเรียนจีน (Chiness Medium School)
- ค. โรงเรียนมาลายู (Malay Medium School)
- ง. โรงเรียนอินเดีย (Indian Medium School)

ในจำนวนโรงเรียนเหล่านี้ โรงเรียนอังกฤษเป็นโรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนมาก เพราะเป็นโรงเรียนที่จัดตั้งโดยพวกมิชชันนารี ใช้ภาษาอังกฤษในการสอน จึงมีจำนวนนักเรียนจากโรงเรียนจีน มาลายู และอินเดีย ย้ายเข้ามาศึกษาต่อในชั้นมัธยม^๒ ซึ่งเมื่อเทียบจำนวนนักเรียนชั้นมัธยมในปี ๑๙๕๕ , ๑๙๖๐ , ๑๙๖๔ มีจำนวนนักเรียนเพิ่มขึ้นมากทุกปี และเพิ่มมากกว่าจำนวนนักเรียนในชั้นประถม ดังนี้ คือ ๑๑.๓ , ๑๒.๖ และ ๑๕.๐ ตามลำดับ^๓ ดังนั้นจึงทำให้โรงเรียนอังกฤษประสบปัญหาเรื่องยอดงบประมาณที่สร้างอาคาร สถานที่ ให้เพียงพอกับจำนวนนักเรียน

๑ อบรม สันนิบาต , การศึกษาของประเทศในเอเชีย (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเคียนสโตร์ , ๒๕๒๐) , หน้า ๑๑๕.

๒ บุญถึง แนนหนา , " การศึกษาของสหพันธรัฐมาลายา , " วิทยาจารย์ ๖๔ (กรกฎาคม ๒๕๐๘) : ๓๖๒ - ๓๖๔.

^๓ Francis Wong Hoy Kee , Ibid . , p. 66.

จึงแก้ปัญหาด้วยการจัดโรงเรียนแบบสองผลัดชั้น เรียกว่า โรงเรียนสองรอบ คือมีที่ดำเนินงานในอาคารเดียวกัน ชุดแรก (โรงเรียนแรก) เริ่มเรียนเวลา ๘.๐๐ - ๑๓.๐๐ น. ชุดหลัง (โรงเรียนหลัง) เริ่มเรียนเวลา ๑๓.๐๐ - ๑๘.๐๐ น. โดยมีครูสอน ๒ ชุด มีโต๊ะเป็นชุดเดียวกัน ซึ่งเป็นระบบการจัดโรงเรียนสองผลัดเหมือนในประเทศไทยที่จัดชั้น

การจัดโรงเรียนสองผลัดในต่างประเทศเท่าที่กล่าวมาแล้ว สาเหตุที่ทำให้ต้องเปิดโรงเรียนขึ้นทั้งรอบเช้าและรอบบ่าย เพราะ จำนวนนักเรียนเพิ่มมากขึ้น ทางผู้บริหารการศึกษาในเมืองประมาณที่จะสร้างอาคาร อุปกรณ์การศึกษา และจ้างครูเพิ่มขึ้น จึงดำเนินนโยบายแก้ปัญหาด้วยการจัดโรงเรียนเป็นแบบสองผลัด ซึ่งเหมือนวิธีการแก้ปัญหาของโรงเรียนในประเทศไทย

การจัดโรงเรียนสองผลัดในประเทศไทยจากผลงานวิจัย

ผลงานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องการจัดโรงเรียนสองผลัดในประเทศไทย ได้มีผู้วิจัยศึกษาเรื่องนี้โดยเฉพาะในโรงเรียนมัธยมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ และโรงเรียนประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร เท่านั้น ซึ่งรวบรวมได้ทั้งหมดมีดังต่อไปนี้

ก. ผลงานวิจัยในโรงเรียนมัธยมศึกษา

พ.ศ.๒๕๐๑ เฉลา จารุพันธ์ ได้ทำการศึกษาเรื่อง โรงเรียนสองผลัดในทัศนะของอาจารย์ใหญ่ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสำรวจปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น

๑ บุญถึง แน่นหนา , " การศึกษาของสหพันธ์ครูมลายา , " :

ในโรงเรียนสองผลัด ทักษะและความคิดเห็นของอาจารย์ใหญ่ โดยใช้วิธีการ สัมภาษณ์อาจารย์ใหญ่โรงเรียนสองผลัด ๑๒ โรงเรียน และการตอบแบบสอบถามสรุปผล คืออาจารย์ใหญ่ส่วนมากต้องการให้เด็กโรงเรียนสองผลัด และปัญหาที่เกิดจากการ จัดโรงเรียนสองผลัด มีดังนี้.

๑. การเรียนของนักเรียนผลัดเช้าและผลัดบ่ายไม่ได้ผลเท่าที่ควร เนื่องจากนักเรียนมากขึ้น ครูมีน้อยไม่สามารถเอาใจใส่ในการเรียนของนักเรียนได้ทั่วถึง ระยะเวลาเรียนของนักเรียนลดน้อยลง ทำให้เด็กมีโอกาสหนีเรียนมากขึ้น.

๒. สุขภาพนักเรียนเลวลง เพราะต้องเร่งรีบตลอดเวลาทั้งด้าน การเรียนและรับประทานอาหาร นักเรียนรอบเช้าไม่ได้รับประทานอาหารส่วนนักเรียน รอบบ่ายเลิกเย็นไม่ได้ออกกำลังกาย

๓. ความประพฤติของนักเรียนเลวลง เพราะนักเรียนมีมากครูดแลไม่ทั่วถึงเวลาในการอบรมมีน้อย โรงเรียนไม่ได้จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้นักเรียน มีเวลาว่างครึ่งวันมาก อาจทำการสิ่งใดที่เสื่อมเสีย และผูกครองทำงานนอก บ้านไม่มีเวลาดูแล

๔. นักเรียนขาดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น พลศึกษา อนุภาษา ดนตรี

๕. การบริหารของอาจารย์ใหญ่มีปัญหาคือ

- การปกครองครูมากขึ้นเพราะครูมีมาก ความสัมพันธ์ของครูลดน้อยลง
- การปกครองนักเรียนมากขึ้น นักเรียนมากครูดแลไม่ทั่วถึง
- การจัดการการสอนยากและไม่ตามหลักการ เช่น วิชาคำนวณ อยู่ชั่วโมงหลัง

- การรักษาความสะอาดมีน้อยลง นักเรียนทั้งผลัดเช้าและบ่ายไม่รับฉีดขอม
- การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรยากขึ้นเพราะไม่มีเวลา ขาดงบประมาณสถานที่

พ.ศ. ๒๕๒๐ กรมสามัญศึกษา ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการจัดโรงเรียนมัธยมศึกษาสองผลัดในด้านการจัดรูปแบบที่มีประสิทธิภาพเหมาะสมกับสภาพของแต่ละโรงเรียน และปัญหาของโรงเรียนมัธยมที่จัดแบบสองผลัด จากกลุ่มตัวอย่าง ๒๗ โรงเรียน โดยใช้แบบสำรวจ ๒ แบบ คือ แบบสำรวจข้อมูลทั่วไป แบบสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ครูบริการ ครูปฏิบัติการ นักเรียน ผู้ปกครอง ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

๑. รูปแบบของการจัดโรงเรียนสองผลัด มีหลายรูปแบบคือ

ก. การจัดสลับผลัด มี ๓ แบบ คือ ประจำผลัดตลอดปี , สลับผลัดเป็นภาค , สลับกันเป็นผลัดในรอบสัปดาห์

ข. การจัดกลุ่ม มี ๒ แบบ คือ ระดับชั้นเดียวกันอยู่ผลัดเดียวกัน , ระดับชั้นเดียวกันอยู่ทั้งสองผลัด

ค. การแบ่งเวลาเรียน มี ๓ แบบ คือ แบบเวลาขาดจากกัน , แบบเหลื่อมเวลา แบบมีรอนปกติ

๒. ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบ ผลสรุปความคิดเห็นที่เลือกในแต่ละแบบมีเหตุผลดังนี้

“ เฉลา จารุพันธ์ , " โรงเรียนสองผลัดในทัศนะของอาจารย์ใหญ่ " (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร์บัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , ๒๕๐๑) .

ก. การแบ่งกลุ่มนักเรียนเข้าชั้น แยกออกเป็น

- แบบให้ระดับชั้นเดียวกันอยู่ทั้งสองผลัดแบบนี้ทำให้สะดวกในการจัดชั้นเรียน ทราบปัญหาทุกระดับชั้น สะดวกในการเรียนการสอน
- แบบให้ระดับชั้นเดียวกันอยู่ผลัดเดียวกัน ทำให้สะดวกในการเรียนการสอน การปกครอง และนักเรียนไม่มีปมค้อยในระดับเดียวกัน

ข. การจัดแบบสลับผลัด แยกออกเป็น

- แบบประจำผลัดตลอดปี ทำให้นักเรียนเกิดความเคยชินไม่ต้องปรับตัวเรื่องเวลาเรียน สะดวกต่อการจัดกิจกรรม การปกครอง ไม่เกิดความสับสนในแต่ละระดับ
- แบบสลับกันเป็นภาค ทำให้นักเรียนไม่เกิดปมค้อย ได้เปลี่ยนบรรยากาศ เกิดความกระตือรือร้น
- แบบสลับผลัดในสัปดาห์ เป็นการยุติธรรม นักเรียนเกิดความกระตือรือร้น

ค. การแบ่งเวลา

- แบบแบ่งขาดจากกัน ทำให้สะดวกในการปกครองจัดกิจกรรม ครูและนักเรียนมีเวลาว่างที่จะศึกษาและทำการบ้าน
- แบบเหลื่อมเวลา ทำให้ช่วงเวลาเรียนไม่เข้าหรือเย็นจนเกินไป นักเรียนสองผลัดมีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกัน การประชุมครูและนักเรียนทำได้สะดวก
- แบบเวลาขาดจากกันและมีปกติด้วย ผู้บริหารและครูมีแนวโน้มของเวลาขาดจากกัน

๓. ปัญหาโรงเรียนสองผลัด มีดังนี้ คือ

๑. ปัญหาเกิดแก่ผู้บริหารมากที่สุด ทางด้านการปกครองครูและนักเรียน การเรียนการสอน ค่าตอบแทน และการจัดแบบให้นักเรียนอยู่ระดับชั้นหนึ่งๆ มีผลัดปกติผสมควย

๒. นักเรียน ระเบียบวินัย ความประพฤติ ผลการเรียน จะ
ค้อยกว่านักเรียนผลัดเดียว เนื่องจากมีเวลาว่างมาก นักเรียนไม่เคารพเชื่อฟัง
ครูผลัดอื่น ครูนักเรียนมีความรับผิดชอบน้อยลง

๓. อุปกรณ์ สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก ขาดห้องพิเศษ
ห้องพัก ห้องทำงานส่วนตัว ห้องเรียน สนาม โรงพลศึกษา ห้องสมุด สำหรับ
นักเรียน การทำความสะอาดห้องเรียนลำบาก

ข. ผลงานวิจัยเกี่ยวกับโรงเรียนสองผลัดประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพฯ
มหานคร

พ.ศ. ๒๕๑๔ พรพรรณ จันทอยู่เย็น ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบ
สัมฤทธิ์ผลการเรียนคณิตศาสตร์ระหว่างนักเรียนรอบเช้าและรอบบ่ายชั้นประถม
ปีที่ ๔ โรงเรียนเทศบาลนครกรุงเทพ โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบทดสอบ
สัมฤทธิ์ผลทางการเรียนเลขคณิตระดับประถมศึกษา สรุปผลการวิจัยพบว่า

๑. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีความเชื่อถือได้ .๕๖ และ .๘๐
๒. นักเรียนรอบบ่ายมีความสามารถในการเรียนเลขคณิตดีกว่า
นักเรียนรอบเช้าอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕
๓. นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีความสามารถในการเรียนเลข
คณิตไม่แตกต่างกัน
๔. นักเรียนชายรอบเช้าและนักเรียนรอบบ่าย มีความสามารถในการ
เรียนเลขคณิตไม่แตกต่างกัน

๑ สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , " การจัดโรงเรียนมัธยมศึกษา
สองผลัด, " เอกสารประกอบการสัมมนา, ๖-๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๑ .

๕. นักเรียนหญิงรอบบายมีความสามารถในการเรียนเลขคณิตดีกว่านักเรียนรอบเขา

ผลการวิจัยครั้งนี้ผู้ทำการวิจัยได้ตั้งข้อสังเกต คือ นักเรียนรอบบายมีความสามารถในการเรียนเลขคณิตได้ดีกว่ารอบเขา ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากความสามารถของครู และสติปัญญาของนักเรียนที่แตกต่างกัน

พ.ศ. ๒๕๑๕ กองวิชาการ สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร ศึกษาวิเคราะห์เรื่องการสอนสองผลัด จากกลุ่มตัวอย่างประชากร คือ ครูใหญ่ ผู้ช่วยครูใหญ่ ครูรอบเขาและรอบบาย ผู้ปกครองและนักการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า

๑. คุณภาพการศึกษาของนักเรียนต่ำลง เนื่องจากมีปัจจัย คือ ขณะนักเรียนรอบเขาเรียน จะถูกนักเรียนรอบบายส่งเสียงรบกวน ครูมิได้เตรียมการสอนมากขึ้น

๒. ความประพฤติของนักเรียนเลวลง เนื่องจากนักเรียนมีเวลาว่างมาก อาจใช้เวลาประพฤติในทางเสื่อมเสีย ซึ่งส่วนมากจะเป็นนักเรียนประณปปลาย แต่นักเรียนรอบเขาและรอบบายไม่แบ่งพวกกัน

๓. การเดินทาง ครูและนักเรียนรอบเขามาไม่ทันเวลา ส่วนครูและนักเรียนรอบบายกลับบ้านเย็นเกินไป แต่การสอนสองผลัดช่วยลดปัญหาการจราจร

พรพรรณ จันทอัยเย็น , " การเปรียบเทียบสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนคณิตศาสตร์ระหว่างนักเรียนรอบเขา และรอบบายชั้นประถมศึกษา โรงเรียนเทศบาลนครกรุงเทพ (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนกประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , ๒๕๑๔) .

๔. การบริหารโรงเรียน มีปัญหาด้านการควบคุมนักเรียนเข้าออกบริเวณโรงเรียน ครูส่วนมากมีความพอใจที่ให้เด็กสอนสองผลัด ส่วนค่าตอบแทนที่ให้กับครูใหญ่ ผู้ช่วยครูใหญ่ และภารโรงควรให้ต่อไป และควรมีการเปลี่ยนครูใหญ่ ผู้ช่วย เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการรับค่าตอบแทน

๕. ผู้ปกครองนักเรียนต้องการให้บุตรหลานเรียนเต็มวัน ไม่เห็นด้วยกับการสอนสองผลัด

๖. สุขภาพของนักเรียนเลวลง เด็กชอบเข้ามาโรงเรียนโดยมิได้รับประทานอาหาร

๗. การสอนสองผลัดทำให้เด็กเป็นประโยชน์ต่อครอบครัว ช่วยผู้ปกครองทำงานบ้าน

จากผลงานวิจัยสรุปได้ว่า การจัดโรงเรียนสองผลัดมีปัญหาเกิดขึ้นมากซึ่งปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นนี้ สมควรที่จะขจัดให้หมดสิ้นไป เพราะปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นจะส่งผลกระทบต่อกระเทือนถึงตัวเด็ก ทำให้โรงเรียนไม่สามารถผลิตนักเรียนให้มีคุณภาพดีเท่าที่หน้าที่ของโรงเรียนควรจะทำ

ลักษณะของโรงเรียนประถมที่ดี

การจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาให้แก่เด็กเป็นสิ่งสำคัญมาก สถานที่ที่ให้การศึกษาแก่เด็กคือโรงเรียน โรงเรียนมีบทบาทสำคัญต่อการจัดการศึกษา

สมน อมรวิวัฒน์ กล่าวถึงความสำคัญของโรงเรียนไว้ว่า เป็นสถาบันแห่งหนึ่ง ของชุมชนเป็นแหล่งที่ให้การเรียนรู้ และประสบการณ์ทางการศึกษา

แก่สมาชิกของชุมชน^๑ และเป็นจุดเริ่มต้นในการอบรมเด็กให้เป็นพลเมืองดี เป็นประชาชนที่มีประสิทธิภาพ เพื่อสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

ภิญโญ สาร กล่าวว่า โรงเรียนประถมศึกษา คือ โรงเรียนที่ให้การศึกษาขั้นต้นซึ่งโดยปกติการศึกษาขั้นประถมไม่ว่ายุคใดสมัยใดและไม่ว่าประเทศใด ล้วนแสดงออกซึ่งลักษณะของสังคมส่วนรวมตลอดจนมโนทัศน์ และความต้องการของสังคมทั้งสิ้น การศึกษาเป็นเครื่องมือที่สังคมใช้ถ่ายทอดวัฒนธรรมและค่านิยมของคนรุ่นเก่าให้แก่คนรุ่นใหม่ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวัน และการประกอบอาชีพของราษฎรในสังคม^๒

วีวิธ และคณะ (Reavis and others) กล่าวว่า โรงเรียนประถมศึกษา มีหน้าที่ช่วยเหลือเด็กทุกคนให้มีประสบการณ์ เพื่อที่จะได้มีความรับผิดชอบ พิจารณญาณ และการสร้างสรรค์ อันเป็นพัฒนาการของเด็กในด้านต่าง ๆ^๓

---

^๑ สุมัน อมรวิวัฒน์ , " โรงเรียนกับชุมชน , " ในประมวลคำบรรยายในการอบรมครูใหญ่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด ที่ราชอาณาจักร ๒๕๑๔ (พระนครศรีอยุธยา : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , ๒๕๑๔) , หน้า ๒๑๐ .

^๒ ภิญโญ สาร , หลักบริหารการศึกษา , พิมพ์ครั้งที่ ๓ .
(กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช , ๒๕๑๔) , หน้า ๓๒๑ .

^๓ William C. Reavis and others , Administration the Elementary School (Englewood Cliffs : N.J. Prentice - Hall , Inc , 1957) , PP. 2 - 4 .

ซึ่ง มอคเคิลแมน (Mochlman) แยกออกเป็นพัฒนาการทางบุคลิกภาพ ร่างกาย อารมณ์ สังคมและศีลธรรม โรงเรียนจะต้องฝึกปรัชญานี้ และจัดสภาพการณ์ต่างๆให้โรงเรียนมีความใกล้เคียงกับสภาพของสังคมในชีวิตจริงของเด็ก

โรงเรียนประถมศึกษาจึงเป็นสถาบันการศึกษาที่มีความสำคัญในการวางรากฐานผลิตพลเมืองของประเทศซึ่งนับเป็นทรัพยากรของชาติที่มีความสำคัญมาก เพราะนับตั้งแต่ผู้บริหารประเทศ ทหาร ตำรวจ พอลิตา ชาวนา ชาวสวน และกรรมกร ก็มาจากเด็กในโรงเรียนประถม เพื่อให้โรงเรียนประถมได้ทำหน้าที่และบทบาทที่สมบูรณ์ จึงควรจัดสถานการณ์และสภาพของโรงเรียนให้สมบูรณ์ เพื่อหล่อหลอมให้ความรู้แก่เด็ก อันส่งผลผลิตให้เด็กเป็นพลเมืองที่ดี ดังปรัชญาความมุ่งหมายของโรงเรียนที่วางไว้

ลักษณะโรงเรียนประถมที่ดี

สมาคมนิเทศและพัฒนาหลักสูตรของสหรัฐอเมริกา ได้รวบรวมคุณสมบัติของโรงเรียนประถมศึกษาที่พึงปรารถนา ไว้ดังต่อไปนี้

๑. ตั้งวัตถุประสงค์อย่างชัดเจนเกี่ยวกับการปฏิบัติกับนักเรียน ความรู้และสังคม
๒. ต้องรับผิดชอบยิ่งกว่าการสอนความรู้พื้นฐานแก่เด็ก คือ ไม่ใช่เพียงให้เด็กมีความรู้เพื่อศึกษาต่อเท่านั้น ต้องให้นักเรียนรู้จักแสวงหาความรู้เพิ่มเติม

Arthur B. Mochlman , School Administration (Boston : Houghton Mifflin Co., 1951) , p.273.

๒

William C. Reavis and others, Ibid.,pp. 2 - 4.

๓. ต้องสอนให้นักเรียนรู้จักตนเองและรู้จักพัฒนาบุคลิกภาพของตนเอง
๔. ส่วนหนึ่งของกิจกรรมที่สอนต้องให้นักเรียนทำงานร่วมกับคนอื่น
๕. ต้องแสดงถึงความเคารพในความแตกต่างของบุคคล
๖. ต้องส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์
๗. ยอมรับและจัดอุปสรรคการเรียนรู้ให้สนองความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียน
๘. ต้องสามารถให้นักเรียนนำความรู้จากทางโรงเรียนไปใช้ในวิถีชีวิตที่เขารูจักได้
๙. เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนและจัดการเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียนด้วย
๑๐. ต้องถือว่าการประเมินผลเป็นกระบวนการต่อเนื่องกัน เป็นข้อต่ออันหนึ่งในกระบวนการเรียนการสอน ไม่ใช่ขั้นสุดท้ายของการเรียนการสอน
๑๑. ต้องยอมรับว่า ความต้องการของนักเรียนย่อมแตกต่างกัน เนื่องจากสภาพแวดล้อมทางบ้านและชุมชน และโรงเรียนต้องถือเป็นความรับผิดชอบที่จะสนองความต้องการเหล่านั้น
๑๒. โรงเรียนต้องมีเสรีภาพที่จะพัฒนาโปรแกรม การศึกษาของตนเองโดยเฉพาะ
๑๓. ใช้เวลาของนักเรียนและครูเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโรงเรียน
๑๔. โรงเรียนต้องมีขนาดพอเหมาะและดูแลให้ห้องเรียนสามารถให้โอกาสเกิดการเรียนรู้อย่างดีที่สุดแก่นักเรียน
๑๕. ต้องให้เด็กอยู่ในสภาพที่เขาจะเรียนรู้เพิ่มขึ้นไ้มากที่สุด
๑๖. ต้องสนใจปัญหาที่อาจเกิดจากการเลื่อนชั้นและการย้ายโรงเรียน

ของเด็ก

๑๗. ต้องสามารถไขว่คว้ากรอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ
๑๘. ต้องไม่สอนเด็กโดยยัดเยียด อยู่ในชั้นเรียนหรืออาคารเรียนเท่านั้น เพราะผู้เรียนอาจเรียนได้จากสิ่งแวดล้อมในเวลาพัก และจากสิ่งต่างๆ ในชุมชนใดควย
๑๙. ผู้บริหารการศึกษาจะต้องเป็นผู้นำที่สามารถเป็นพิเศษในด้านการเรียนการสอน
๒๐. ต้องมีคณะกรรมการละเจาหน้าที่ที่เข้มแข็ง โดยเฉพาะคานคุณวุฒิ และต้องมีการอบรมครุประจำการ และการนิเทศที่ใกล้ชิด
๒๑. โรงเรียนต้องถือว่าตนมีบทบาทในฐานะผู้นำของชุมชน คือต้องอธิบายโปรแกรมการศึกษาใหญ่ปกครองและชุมชนเขาใจ ดังนั้นโรงเรียนต้องมีหน่วยงานที่ให้อาวสารเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียน การสอนแก่ชุมชน เพื่อเขาจะได้อแสวงหาโอกาสที่ดีที่สุดทางการศึกษาให้แก่บุตรหลานของเขา

เฟเวอร์และเชียรอน กล่าวว่า ลักษณะโรงเรียนประถมในพุทธศตวรรษที่ ๒๐ ควรมีลักษณะและตั้งจุดมุ่งหมายของโรงเรียนที่จะผลิตเด็กไว้ดังต่อไปนี้

๑. เตรียมเด็กให้เรียนรู้ถึงวิธีการแสวงหาความรู้ ได้แก่ การฟัง พูด อ่าน เขียน การสังเกต การทำความเข้าใจ รู้จักเปรียบเทียบและแยกแยะ วิเคราะห์ การนำไปใช้ การประเมินผล เพื่อเด็กนำไปดัดแปลงใช้ในชีวิตประจำวันได้ และ เป็นพื้นฐานที่ให้เด็กพัฒนาทางกายและใจ
๒. ต้องให้เด็กเรียนรู้และเข้าใจในสภาพของสังคมและโลกที่เขาอยู่ ถานการรู้จักปรับปรุงคนให้เข้ากับสังคมได้

George Manolakes , The Elementary School We Need

(New Gork : McGraw Hill Book Co. Inc., 1946), p.15

๓. ต้องสอนให้เด็กเป็นพลเมืองที่อยู่ในระบบประชาธิปไตยได้
 ทานการฝึกให้ยอมรับความแตกต่างของบุคคล เคารพในสิทธิของผู้อื่น รู้จักรับ
 ผิดชอบตนเอง อีกทั้งเข้าใจในกระบวนการของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง เพื่อ
 ปรับตัวให้เขาและทันต่อสภาพสังคม

๔. โรงเรียนต้องสร้างบรรยากาศที่สนับสนุนขั้นบันไดในโรงเรียน
 โดยการช่วยให้เด็กได้เรียนรู้เข้าใจและยอมรับในตัวเอง ซึ่งมีผลส่งให้เด็กเข้าใจ
 และยอมรับผู้อื่นด้วย เพื่อให้เขาสามารถดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้

๕. โรงเรียนประถมต้องฝึกเด็กให้อยู่ในสถานการณ์และเหตุการณ์
 ต่าง ๆ ที่มีคุณค่า ทั้งนี้เพื่อเตรียมเด็กให้เรียนรู้เหตุการณ์ต่างๆ เพื่อเมื่อเด็กออกไป
 ไปประสบปัญหาในเหตุการณ์นั้นๆ สามารถแก้และขจัดปัญหาได้

๖. โรงเรียนต้องฝึกเด็กพัฒนาความคิดอย่างเป็นระบบ รู้จักคิด
 ตัดสินใจด้วยตนเองมากเท่าที่จะตามความคิดของผู้อื่น อีกทั้งมีทัศนคติที่กว้างขวาง
 เข้าใจยอมรับสังคม

ในการที่จะตั้งความหวังให้โรงเรียนประถมที่จัดขึ้นบรรลุเป้าหมายดัง
 ลักษณะที่กล่าวมาแล้ว คงมีโรงเรียนประถมที่เต็มรูปแบบน้อยมาก ฉะนั้นจึง
 ควรหวังเพียงให้โรงเรียนประถมนำหลักการแนวความคิดไปใช้เป็นแกนกลางบริหาร
 โรงเรียน ไม่จำเป็นต้องบริหารโรงเรียนให้บรรลุ ตามวัตถุประสงค์ทุกข้อ เพราะ
 สภาพโรงเรียนแต่ละโรงเรียนมีสภาพสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยไม่เหมือนกัน ดังนั้นโรงเรียน
 ประถมที่จัดสอนนักเรียนเต็มวัน หรือ จัดสอนสองผลัด ควรยึดหลักการที่ว่า เมื่อ
 ทราบลักษณะที่ดีแล้วควรมุ่งเน้นพัฒนาตนเองปรับปรุงให้ดีขึ้น โดยยึดสภาพเดิมในอดีต

Charles F. Faber, and Gilbert F. Shearron,
Elementary School Administration Theory and Practice. (New
 York : Hoth, Binehart and Winston, Inc., 1970), pp. 366-367.

ปัจจุบันเป็นหลัก และพยายามปรับปรุงโรงเรียนให้ดีขึ้นในอนาคต โรงเรียนประถม
ที่พึ่งปรารถนาก็จะเกิดขึ้นผลส่งให้โรงเรียนสามารถผลิตเด็กประถมที่มีประสิทธิภาพ
และประสิทธิผล เป็นพลเมืองของสังคมที่ประเทศชาติต้องการ

โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานครจากผลงานวิจัย

พ.ศ.๒๕๑๖ พัชรา กาญจนรัมย์ ใควิจัยเรื่อง สิ่งแวดล้อมทาง
สุขภาพของโรงเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร พบว่า โรงเรียนของ
กรุงเทพมหานคร สงนีใหญ่ตั้งอยู่ในที่ลุ่ม อยู่ในวัด สุขहरา สนาม บริเวณ
โรงเรียน หองเรียน สวมและที่ถ่ายปัสสาวะมีไม่พอเพียงกับจำนวนนักเรียน
การจัดน้ำดื่มน้ำใช้ในโรงเรียนไม่ถูกสุขลักษณะ การกำจัดขยะมูลฝอยส่วนใหญ่ใช้
วิธีเผาและมีรถมารับกำจัด ส่วนการกำจัดน้ำโสโครกมีท่อระบายน้ำโสโครก มี
โรงเรียนร้อยละ ๔๓ ที่ไม่มีโรงอาหาร ส่วนความสัมพันธ์ระหว่าง ครู
นักเรียน และ บ้านอยู่ในเกณฑ์

พ.ศ.๒๕๑๘ คณะกรรมการวางแผนพัฒนาการศึกษาของกรุงเทพมหานคร
ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับสภาพของโรงเรียนประถมศึกษากรุงเทพมหานคร พบว่า^๒

๑. โรงเรียนตออาศัยที่คืนวัด จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
สุขहरา และเอกราช โดยอยู่ในวัดมากที่สุดถึงร้อยละ ๕๘.๘๑%

พัชรา กาญจนรัมย์, " สิ่งแวดล้อมทางสุขภาพของโรงเรียนประถมศึกษา
ศึกษา ในกรุงเทพมหานคร " (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนกบริหาร
การศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , ๒๕๑๖).

^๒ คณะกรรมการวางแผนพัฒนาการศึกษาของกรุงเทพมหานคร,
ร่างแผนพัฒนาการศึกษาของกรุงเทพมหานคร พ.ศ.๒๕๒๐ - ๒๕๒๔, หน้า ๑๓-๕๓.

๒. บริเวณโรงเรียนมีเนื้อที่ระหว่างน้อยกว่า ๒ไร่ - ๕ไร่ และส่วนมากมีพื้นที่สนามไม่ถึง ๑ ไร่ สภาพสนามใช้การไม่ได้ถึงร้อยละ ๑๔.๗๗ ของโรงเรียนทั้งหมด

๓. สภาพอาคารส่วนใหญ่พอใช้ได้ และอาคารที่มีแสงสว่างไม่เพียงพอถึงร้อยละ ๒๑.๓๗

๔. โรงเรียนส่วนใหญ่ขาดโรงอาหารถึงร้อยละ ๓๔.๗๒ ส่วนมีไม่เพียงพอและชำรุดทรุดโทรม น้ำดื่ม น้ำใช้ และปริมาณน้ำมีเพียงพอเป็นส่วนใหญ่

๕. ขาดแคลนอุปกรณ์การสอน ห้องสมุด ห้องวิทยาศาสตร์ ห้องพยาบาล เป็นจำนวนมาก

๖. อัตราการตกชั้นของเด็กนักเรียนลดลงทุกปี

๗. โรงเรียนจำนวนมากยังไม่มีกิจกรรมลูกเสือและอนุภาซาค

พ.ศ.๒๕๑๓ กฤษณา ชำยยัง ได้วิจัยความคิดของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดเทศบาลนครกรุงเทพเกี่ยวกับงานด้านวิชาการ สรุปได้ว่า ครูใหญ่ทั้งหมดมีความเข้าใจงานวิชาการอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงจากมากไปหาน้อยตามลำดับ คือ เรื่องการวัดและประเมินผลการศึกษา การนิเทศการศึกษาในโรงเรียน หลักการบริหารที่สำคัญบางประการ จิตวิทยา การเรียนรู้และพัฒนาการของเด็ก เรื่องเกี่ยวกับการศึกษาโดยทั่วไป เรื่องหลักสูตรและวัสดุประกอบหลักสูตรอื่นๆ หลักการสอนและวิธีสอนโดยทั่วไปรายวิชา และยังพบว่าครูใหญ่ที่มีวุฒิสูงจะไต่คะแนนความเข้าใจงานวิชาการสูง ครูใหญ่ที่มีประสบการณ์เป็นครูใหญ่นาน อายุราชการสูง อายุจริงสูง จะไต่คะแนนความเข้าใจงานวิชาการทำ ปัญหาและอุปสรรคที่พบมากที่สุด คือ โรงเรียนไม่มีงบประมาณจัดตั้งห้องสมุด ไม่มีครูบรรณารักษ์ หนังสือมีไม่เพียงพอ ไม่น่าสนใจและไม่เหมาะกับเด็ก ปัญหารองลงมา

คือ อุปกรณ์การสอนมีไม่เพียงพอ บริเวณโรงเรียนแคบ ครูใหญ่มีงานธุรการมาก
ไม่มีเวลาช่วยครูดูแลเกี่ยวกับการสอน^๑

พ.ศ. ๒๕๑๘ พรศรี ทองสมจิตร ได้วิจัยพฤติกรรมทางการบริหาร
โรงเรียนของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร สรุปได้ว่า
ในเรื่องพฤติกรรมทางด้านการวางแผน การสั่งการ งบประมาณ อยู่ในระดับ
น้อย ในด้านการจัดองค์การการบริหารบุคคลอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนในด้านการ
การเสนอรายงานอยู่ในระดับสูง^๒

พ.ศ. ๒๕๑๘ สุวิช แก้วเกษ ได้ทำการวิจัยการบริหารการศึกษา
โรงเรียนประถมศึกษาของกรุงเทพมหานคร ได้ผลว่า

ในด้านการบริหารวิชาการ การรวมโรงเรียนประถมศึกษาของ
เทศบาลและขององค์การบริหารส่วนจังหวัดเข้าด้วยกัน ส่งผลถึงการดำเนินงาน
การสอนของคณะครู ครูเกิดความเบื่อหน่ายไม่ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ให้ดีที่สุดควร
ผู้บริหารมีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร วิธีสอน การใช้อุปกรณ์อย่างมาก จึงทำ
ให้มีความบกพร่องด้านการควบคุมครูใหญ่ปฏิบัติงานการสอน ครูขาดขวัญกำลังใจ

^๑ กฤษณา ชำยง , " ความคิดเห็นของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา
สังกัดเทศบาลนครกรุงเทพเกี่ยวกับงานด้านวิชาการ " (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท
บัณฑิต แผนกบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , ๒๕๑๓).

^๒ พรศรี ทองสมจิตร , " พฤติกรรมทางการบริหารโรงเรียนของครูใหญ่
โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร , " (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต
แผนกบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , ๒๕๑๘).

ในการทำงานไม่ได้รับความก้าวหน้าในอาชีพเท่าที่ควร และ ผู้บริหารไม่เข้าใจผู้ปฏิบัติงานคือเพียงพอ ส่วนการบริหารกิจการนักเรียน ผู้บริหาร นักวิชาการ และประชาชนให้ความสนใจแก่งานกิจการนักเรียนในระดับมาก ในด้านการปฏิบัติงานเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับชุมชน ผู้บริหารปฏิบัติงานด้านนี้น้อยมาก จนไม่มีการปฏิบัติเลย

พ.ศ. ๒๕๒๐ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้สำรวจสภาพปัญหาและความต้องการของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยส่งแบบสำรวจไปยังครูใหญ่ ๓๘๖ โรงเรียน ได้รับคืน ๒๑๖ โรงเรียน ผลการสำรวจสรุปได้ดังนี้

๑. ผู้บริหารเพศชาย มี ๗๗.๒๒ % อายุระหว่าง ๔๑-๕๐ ปี ๔๒ - ๕๕ % และ ๒๐ - ๓๐ ปี ๒.๗๘ % วุฒิต่ำกว่าปริญญาตรี ๖๘.๕๒ % ปริญญาโท ๓.๒๔ %

๒. การบริหารงานของหน่วยงานบริหารการศึกษาของกรุงเทพมหานคร อยู่ในสภาพพอใช้และควรปรับปรุง สิ่งควรปรับปรุงมากที่สุดคือ การจัดบริการแนะแนวในโรงเรียน การนิเทศการเรียนในโรงเรียน

๓. ด้านอาคารสถานที่ สนาม อาคารเรียน โรงอาหาร โรงฝึกงาน ห้องเรียน ห้องประชุม ส้วม มีไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน สภาพโดยทั่วไปของโรงเรียนอยู่ในระดับพอใช้ และควรปรับปรุง สิ่งที่ต้องปรับปรุงมากที่สุดคือ สถานที่รับประทานอาหาร ห้องสมุด บ้านพักครู และภารโรง

สุวิชัย แก้วเกษ , "การบริหารการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาของกรุงเทพมหานคร " (ปริญญาโทบริหารศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร , ๒๕๑๔).

๔. ด้านวิชาการ การจัดระบบการเรียนการสอนอยู่ในเกณฑ์พอใช้ ควรมีการจัดอบรมครูในการใช้หลักสูตรใหม่ การวัดผล การบริหาร การจัดบริการแนะแนว จัดศึกษานิเทศก์เยี่ยมโรงเรียนเพื่อทราบปัญหา ควรมีศึกษานิเทศก์และศูนย์วิชาการประจำเขต ส่งครูไปต้งานศึกษาต่อทั้งใน และต่างประเทศ

๕. ด้านอุปกรณ์การเรียนการสอน ควรเพิ่มปริมาณอุปกรณ์การสอนด้านวิทยาศาสตร์ พลาสมา คีลปะ เครื่องรับโทรทัศน์ วิทยุให้มากขึ้น และจัดอบรมครูรู้จักทำและใช้อุปกรณ์ดังกล่าวแล้วควย

๖. ด้านบุคคลากร มีปัญหาเกี่ยวกับการสับเปลี่ยน โยกย้าย โอนตำแหน่งครูในโรงเรียนและควรเพิ่มอัตราครูวิชาศิลปะ หัตถศึกษา พลศึกษา พยาบาล ภารโรง ปัญหาเรื่องครูใหม่จะถูกส่งตัวช้า บางรายอยู่ไม่นานขอย้าย เพราะภุมิลาเนาไกลโรงเรียน การย้ายไม่ควรทำในระยะเปิดเทอมการบรรจุแต่งตั้งนั้นควรมีความเป็นธรรม และควรใช้พระราชบัญญัติครู เช่นเดียวกับครูสภา

๗. ด้านจัดบริการต่างๆ ควรปรับปรุงอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการบริการส่งนักเรียน และควรจัดให้มีบริการแนะแนว บริการสุขภาพ อาตารกลางวัน น้ำดื่ม น้ำใช้ สถานพยาบาล คาเชาบ้าน ฯลฯ

๘. ด้านอื่นๆ คือ ปรับปรุงงานประชาสัมพันธ์ การศึกษาให้กับครู สร้างความเสมอภาคให้กับครูกับเจ้าหน้าที่สำนักงานการศึกษา เพิ่มค่าครองชีพแก่ครู ชานเมือง คืนเงินสะสมโดยควนให้กับครู จัดตั้งโรงเรียนสำหรับเด็กที่ผู้ปกครองยากจน แก้ไขความลาซาการส่งวัสดุอุปกรณ์การศึกษา ตั้งกองควบคุมการก่อสร้างอาคารเรียนเพื่อครูใหญ่หมคปัญหาความรับผิดชอบ

กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, ศูนย์แนะแนวการศึกษาและอาชีพ, การสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร ปี ๒๕๒๐. (กรุงเทพมหานคร : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ , ๒๕๒๐), หน้า ๒-๒๐.

จากผลการวิจัยดังกล่าวแล้ว สะท้อนภาพให้เห็นว่า โรงเรียนประถมศึกษา
ศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ยังมีสภาพที่ยังคงต้องปรับปรุงอีกหลายด้าน คือ
อาคารสถานที่ และอุปกรณ์ งานวิชาการ กิจกรรมเสริมหลักสูตร การบริการต่างๆ
และจากผลรายงานวิจัยเรื่องโรงเรียนสองผลัด ก็ประสบปัญหาลักษณะเช่นเดียวกัน
แต่ยังมีปัญหาที่แทรกซ้อนมากขึ้นไปอีกในด้านคุณภาพของนักเรียน ดังนั้นจากความ
จำเป็นนานับประการ คือ ประชากรเพิ่มขึ้นรวดเร็ว จำนวนนักเรียนเพิ่มด้วย
อาคารสถานที่ไม่พอ งบประมาณการศึกษาถูกจำกัด ทำให้กรุงเทพมหานครต้อง
ดำเนินการจัดเปิดโรงเรียนสองผลัดขยู่ต่อไป.

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย